

■ ДУМКА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО

УДК: 338.432(477):339.923:061.1

ІННОВАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ АГРАРНОГО СЕКТОРУ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ АСПЕКТ[©]

*А.Б. МЕЛЬНИЧУК,
аспірант*,
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)*

У статті досліджено проблемні питання у сфері реалізації аграрної політики держави з метою визначення пріоритетних напрямів розвитку в умовах європейської інтеграції України. Проаналізовано напрями впливу європейської аграрної політики на зовнішньоекономічні відносини України та ЄС, розкрито пріоритети Спільної аграрної політики ЄС у системі зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Сформовано пропозиції щодо основних завдань державної політики євроінтеграції, враховуючи чинники реформування Спільної аграрної політики України та ЄС. Охарактеризовано сильні та слабкі сторони, можливості та загрози аграрного сектору України. Досліджено стратегічні напрями розвитку України в умовах євроінтеграційних процесів. Розглянуто основні заходи розвитку, які зможуть зробити український аграрний сектор конкурентоспроможним. Охарактеризовано експортні та імпорتنі операції України з ЄС за останні роки.

Ключові слова: європейська інтеграція, Спільна аграрна політика ЄС, аграрний сектор економіки, конкурентоспроможність аграрного сектору.

Рис. 1. Таб. 1. Літ. 9.

Постановка проблеми. Аграрний сектор господарства України характеризується потенціалом виробництва, що повністю задовольняє потреби вітчизняного внутрішнього ринку. У сучасних умовах євроінтеграції стало першочерговим питання гармонізації національного законодавства до вимог ЄС для сприяння розвитку сільського господарства та сільських територій. Тому за умови визначення конкретних стратегічних напрямів аграрна сфера може стати перспективою для розвитку національної економіки та сприяти зростанню доходів задіяних сільських мешканців, що становлять більше третини населення України. Лише за умови проведення ринково-орієнтованої політики, яка буде направлена на розвиток, направленої на розвиток сільських територій, охорону навколишнього середовища та безпеку продуктів харчування, стане можливим стимулювання розвитку сільського господарства в Україні, підвищення рівня життя сільського населення.

© А.Б. МЕЛЬНИЧУК, 2016

* Науковий керівник: Ковальчук С.Я., к.е.н., доцент

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Провідні напрямки розвитку аграрного сектору в системі європейської інтеграції відображено у роботах Л. Марищенко [1], Ю. Панченка [3], О. Павленка. [4], В. Борщевського [6], В. Чужикова [9], Т. Оболенської [9] та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є формулювання стратегічних напрямків розвитку аграрної сфери в контексті європейської інтеграції України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вигідні природні багатства та географічне розташування створюють чудову основу для побудови сильного аграрного сектору в Україні. В Україні прекрасні умови для розвитку тваринництва, рослинництва та виготовлення біомаси для біоенергетики, адже третя частина усіх резервів найродючішої землі (чорнозему) зі сприятливим температурним режимом і опадами входять до складу України. Вихід до морів та судноплавні ріки спрощують доступ країни до головних ринків у Північній Африці, Сходу та ЄС. Істотно збільшився обсяг виробництва аграрної продукції та експорт, в порівнянні за останні десять років. Україна стала одним з провідних сільськогосподарських виробників та експортерів зерна.

У 2014 році Україна стала третім найбільшим у світі експортером кукурудзи (17,6 млн тонн) і ячменю (4,2 млн тонн), а також шостим найбільшим експортером пшениці (10,5 млн тонн). Україна також зайняла перше місце у світі за обсягами експорту соняшникової олії. За останні десять років загальні обсяги виробництва зерна і насіння олійних культур в Україні зросли на 56 відсотків і досягли рекордної позначки у 79 млн тонн в 2014 році. За цей період експорт зерна, насіння олійних культур і продуктів їхньої переробки зріс на 250 відсотків і досяг 35 млн тонн в 2014 році. Таке зростання обсягів виробництва було зумовлено розширенням посівних площ, а також зростанням продуктивності виробництва. Втім, у сільськогосподарському секторі України продовжує переважати вирощування зернових та технічних культур, для ефективного виробництва яких потрібні великі площі землі, у той час як незначний прогрес досягнуто в розвитку переробки сільськогосподарської продукції та виробництві продовольства з високою доданою вартістю [1].

Протягом останніх десятиліть структура вітчизняної економіки дуже змінилася. Неконкурентоспроможні на світовому ринку та відірвані від потреб на внутрішньому більшості підприємств галузей машинобудування, металургії та хімічної промисловості, що переживали розквіт у минулому, в сучасних умовах знаходяться у стані занепаду та переживають скорочення виробництва й зайнятості. Сільське господарство та пов'язані з ним галузі навпаки – зайняли провідні позиції у сфері виробництва. Дане зростання є позитивним для України, адже більшості країн було притаманне зростання невиробничої сфери (торгівлі, послуг, ін.). В цілому сильні та слабкі сторони аграрного сектору, можливості та загрози на сучасному етапі економіки можна відобразити на рисунку 1.

Якщо у 2007 році, перед світовою економічною кризою, частка сільського господарства у структурі валового внутрішнього продукту (ВВП) України становила лише 6,6%, то у 2015 році вперше у вітчизняній історії досягла 10%. Таким чином, агросектор став ключовою статтею, якою наповнюють бюджет. Сільські жителі становлять близько 31% населення країни. Держстат ще не оприлюднював остаточних даних за 2015-й, однак уже очевидно, що він стане

переломним: після тривалого часу значно кращої динаміки валова додана вартість (ВДВ) у сільському господарстві (156,8 млрд грн за I–III квартали) перевищила аналогічний показник в обробній промисловості (154,9 млрд грн) і в абсолютних обсягах. Даних за останній квартал 2015 року ще немає, однак навіть у 2014-му у ньому було чітко видно перевагу сільського господарства (52,9 млрд проти 49,4 млрд).

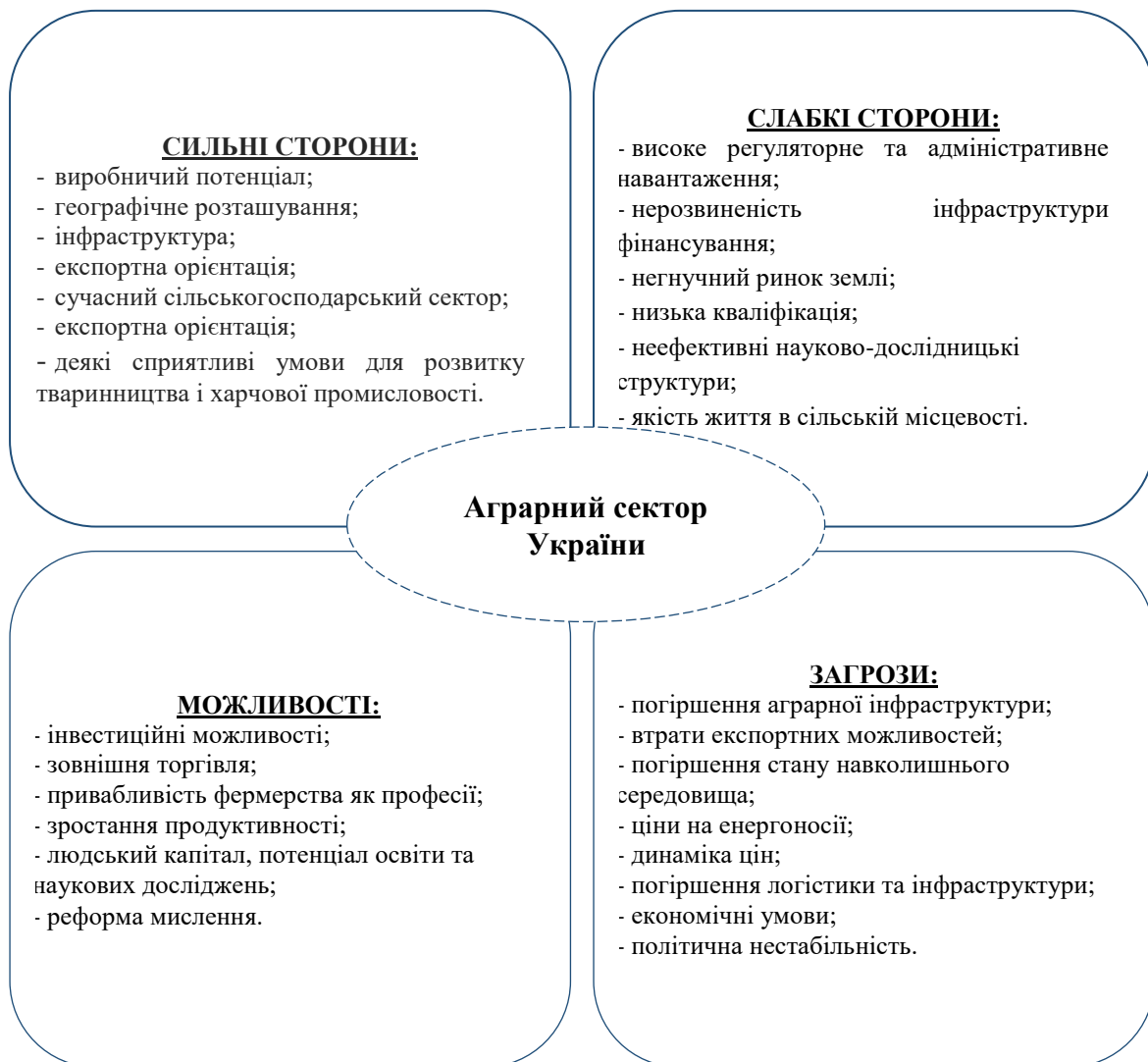

Рис. 1. Основні характеристики аграрного сектору України

Обсяг створеної в АПК валової доданої вартості мінімум удвічі перевищує її обсяг у решті галузей обробної промисловості і є значно більшим, ніж виробництво в них та добувному секторі разом узятих. Промовистою за останні роки була й зміна питомої ваги основних галузей української економіки в експорті. Якщо у 2008–2015 роках вивіз продовольчих товарів з України зріс у 1,8 рази — від €7,36 млрд (або 16,2% загального обсягу) до €13,24 млрд (або 38,5%), то вивіз продукції чорної металургії за той самий час зменшився у 2,2 рази — від €18,0 млрд (39,6%) до €8,1 млрд (23,6%), а продукції машинобудування — в 1,7 рази — від €7,4 млрд (16,3%) до €4,3 млрд (12,5%).

На сьогодні ЄС є головним торговим партнером України, експорт української сільськогосподарської продукції до ЄС складає 30,9 відсотка всього експорту від загального обсягу, а імпорт сільськогосподарської продукції з ЄС - відповідно 39 відсотків всього імпорту.

За останні десять років експорт української сільськогосподарської продукції до ЄС зріс в шість разів. Серед товарів, які Україна експортує до ЄС, переважають зернові культури, насіння олійних культур, рослинна олія, відходи харчової промисловості. Російська Федерація залишається важливим партнером України в торгівлі сільськогосподарською продукцією. Втім її частка в географічній структурі експорту сільськогосподарської продукції України різко скоротилася з 35,4 відсотка у 2004 році до 5,6 відсотка в 2014 році. Серед товарів, які Україна традиційно експортувала до Російської Федерації, переважають м'ясо та риба, напої, молочна продукція та овочі.

Створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між ЄС та Україною має для відносин в аграрній сфері як позитивні, так і негативні наслідки. Для сільськогосподарської продукції мита скасовуються на 35,2% тарифних ліній Україною та 83,1 % - ЄС. До решти товарів Україна запроваджує перехідні періоди, що тривають від 1 до 7 років, на 9,8% - часткову лібералізацію та на 3% - безлімітні тарифні квоти. Для аграрного сектора, який є найбільш чутливим, це означає, що зона вільної торгівлі дасть змогу адаптуватися товаровиробникам до зовнішнього конкурентного середовища, тим самим надасть споживачам більшу кількість продукції за нижчими цінами [3].

Як прогнозують вчені-економісти, завдяки відсутності мит Україна щороку матиме можливість експортувати до країн ЄС на 12% більше агропродовольчої продукції, імпорт зросте на 1,5-2,0 %. Нині Україна має дозволи на експорт курятини, риби, яєць та яєчних продуктів і взагалі не потребує дозволів на експорт продуктів рослинного походження (тобто українському виробникові не потрібні додаткові документи, окрім українських сертифікатів якості та супроводжувальних документів). Розпочато роботу щодо такої продукції, як свинина, яловичина, молочні вироби. Окрім того, кожен український виробник може отримати персональний дозвіл на експорт своєї продукції до ЄС [1].

Разом з тим, потрібно враховувати, що лібералізація України з ЄС відбувається не в найкращий період для Євросоюзу. Повільний вихід з кризи низки країн ЄС змушує їх проводити політику бюджетної економії. Це знижує можливості попиту, у тому числі і на українські товари. До того ж залишаються низькими світові ціни на основні експортні товари України. Саме цей факт "забезпечив" падіння у 2015 році українського експорту в ЄС.

Розвиток інтеграції на європейському рівні є сучасною ознакою прогресивних змін у сільському господарстві. В Україні є досить багато передумов задля розв'язання завдань євроінтеграційних процесів. Стратегічні напрями розвитку України на міжнародному ринку охарактеризовані у таблиці 1. Кожний стратегічний напрям має план дій, який визначає конкретні і прагматичні рішення відповідних проблем.

Таблиця 1

Стратегічні напрями розвитку України в умовах євроінтеграції

№	Стратегічні напрями	Характеристика
1.	Діловий клімат і протидія корупції, створення стабільної правової системи, що відповідає міжнародним і європейським стандартам	Гарантує створення прозорого, стабільного регуляторного середовища для виробників і переробників сільськогосподарської продукції, що обумовить зниження затрат та дозволить створити сприятливі умови для залучення інвестицій і прогресивних технологій у аграрний сектор
2.	Земельна реформа	Ефективне використання землі в якості виробничого ресурсу, шляхом створення сприятливих умов для прозорої оренди державних і комунальних земель.
3.	Інституціональна реформа Мінагрополітики, державних підприємств, установ, організацій, що належать до його сфери управління	Побудова політики ефективного розвитку сільського господарства та сільської місцевості, стратегічного управління, програмування і впровадження структури, систем і процедур, які забезпечуватимуть прозорість і підзвітність в процесі прийняття рішень та постійну активну участь зацікавлених сторін сектору на всіх етапах реалізації політики.
4.	Продовольча безпека	Має на меті створення системи продовольчої безпеки, яка забезпечує для всіх фізичний та економічний доступ до достатніх обсягів безпечної та поживної продовольчої продукції шляхом цільової підтримки найуразливіших верств населення.
5.	Оподаткування	Рационалізація і усунення існуючих недоліків системи оподаткування сільськогосподарського сектору зроблять її ефективнішою, зменшать частку тіньової економіки і рівень податкового навантаження на легальний бізнес.
6.	Розвиток агропродовольчих ланцюгів доданої вартості	Дозволить розширити можливості українського аграрного бізнесу та підвищити його конкурентоспроможність. Це сприятиме розвитку диверсифікованих та інноваційних виробничих структур та залучить іноземні інвестиції.
7.	Сільський розвиток – відродження українського села	Мета - зробити основні послуги більш доступними для сільського населення, розвинути різні види діяльності та інфраструктуру для сільського туризму
8.	Доступ до міжнародних ринків, торговельна політика та просування експорту	Напрямок спрямований на підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств за допомогою лібералізації торгівлі, спрощення процедур торгівлі та сприяння експорту.
9.	Аграрна наука, освіта, інновації та дорадчі послуги	Мета - підвищення якості та ефективності роботи дозволить проводити актуальні для аграрних виробників дослідження, створювати інновації світового класу, розробляти нові навчальні плани.
10.	Захист довкілля та управління природними ресурсами, лісовим та рибним господарством	Встановлення мінімальних екологічних стандартів, розробка програм раціонального використання природних ресурсів, розвиток органічного сільського господарства.

Відкриваючи кордони, зменшуючи підтримку власних виробників сільськогосподарської продукції, ЄС зміщує пріоритети своєї політики в інші сфери, в першу чергу в сферу регіонального розвитку, екології та безпеки продуктів. Через це виробники аграрної продукції, які розглядають ринок ЄС як потенційний ринок повинні забезпечити відповідність своєї продукції європейським стандартам.

Більшість заходів, передбачених Стратегією, вимагатимуть відповідного та вчасного фінансування. Для цього необхідно провести ретельний перегляд розподілу бюджетного фінансування на сільське господарство та оподаткування аграрного сектору і агробізнесу.

Висновки. Отже, трансформаційні перебудови у стосунках України з ЄС надають рівні умови конкуренції та збільшення обсягів експорту, підвищують стандарти якості та безпечності української продукції як на міжнародному, так і на внутрішньому ринку, надають можливість створювати українські бренди, які будуть легко упізнаватись у всьому світі, збільшують номенклатуру товарів на внутрішньому ринку України, підвищують попит на українську продукцію, спрощують процеси залучення інноваційних та технологічних рішень. Основоположними напрямками розвитку аграрної сфери стає захист економічних інтересів українських виробників та забезпечення стабільності по відношенню до чутливих груп сільськогосподарських товарів. Зона вільної торгівлі є дієвим та ефективним інструментом нарощування обсягів українського експорту, через лібералізацію доступу товарів та послуг на зовнішні ринки. Впровадження режиму вільної торгівлі з перспективним торговельно-економічним партнерством дозволяє Україні урізноманітнити географію та номенклатуру національного експорту за рахунок лібералізації ринків таких країн у перспективі. Разом з тим підвищується увага до захисту навколишнього середовища, безпеки харчових продуктів.

Список використаних джерел

1. Марищенко Л. Угода про асоціацію: і шанс на успіх, і випробування на міцність / Л. Марищенко // Віче. – 2015. – № 11. – С. 13–15.
2. Офіційний сайт Європейського Союзу [Електронний ресурс]. - Режим доступу [http://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020/index_en.htm]
3. Панченко Ю. Україна та ЄС офіційно розпочали вільну торгівлю [Електронний ресурс] / Ю. Панченко // Європейська правда. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/01/1/704292/>
4. Павленко О. У 2016 році планується розширити експорт продукції з високою часткою доданої вартості [Електронний ресурс] / О. Павленко // "Економічна правда". – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.epravda.com.ua/columns/2016/02/4/579930/>.

5. Павленко О. Агросектор України вийшов на новий рівень розвитку [Електронний ресурс] / О. Павленко. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://hronika.info/mnenia/118846/>.
6. Розвиток сільських територій в системі євроінтеграційних пріоритетів України : [монографія] / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; наук. ред. В.В. Борщевський. - Львів, 2012.-216 с.
7. Спільна аграрна політика Європейського Союзу: можливості та виклики для України – К.:НІСД,2011. – 19с.
8. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (Розділ V. Економічне та галузеве співробітництво. Глава 17. Сільське господарство та розвиток сільських територій.) - [Електронний ресурс]. - Режим доступу [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011]
9. Chuzhykov V., Obolenska T., Tsygankova T. Polystructural model of the EU environmental policy: an economic approach //Actual Problems of Economics,. - 2015. - №3. - P. 203 – 209.

Список використаних джерел в транслітерації / References

1. Maryshchenko L. Uhoda pro asotsiatsiiu: i shans na uspih, i vyprobuvannia na mitsnist / L. Maryshchenko // Viche. – 2015. – № 11. – S. 13–15.
2. Ofitsiyni sait Yevropeiskoho Soiuzu [Elektronnyi resurs]. - Rezhym dostupu [http://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020/index_en.htm]
3. Panchenko Yu. Ukraina ta YeS ofitsiino rozpochaly vilnu torhivliu [Elektronnyi resurs] / Yu. Panchenko // Yevropeiska pravda. – 2016. – Rezhym dostupu do resursu: <http://www.euointegration.com.ua/articles/01/1/704292/>
4. Pavlenko O. U 2016 rotsi planuietsia rozshyryty eksport produktsii z vysokoju chastkoju dodanoi vartosti [Elektronnyi resurs] / O. Pavlenko // "Ekonomichna pravda". – 2016. – Rezhym dostupu do resursu: <http://www.epravda.com.ua/columns/2016/02/4/579930/>.
5. Pavlenko O. Ahrosektor Ukrainy vyishov na novyi riven rozvytku [Elektronnyi resurs] / O. Pavlenko. – 2016. – Rezhym dostupu do resursu: <http://hronika.info/mnenia/118846/>.
6. Rozvytok silskykh terytorii v systemi yevrointehratsiinykh priorytetiv Ukrainy : [monohrafiia] / NAN Ukrainy. In-t rehionalnykh doslidzhen; nauk. red. V.V. Borshchevskiy. - Lviv, 2012.-216 s.
7. Spilna ahrarna polityka Yevropeiskoho Soiuzu: mozhlyvosti ta vyklyky dlia Ukrainy – К.:NISD,2011. – 19s.
8. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym Soiuzom (Rozdil V. Ekonomichne ta haluzeve spivrobotnytstvo. Hlava 17. Silske hospodarstvo ta rozvytok silskykh terytorii.) - [Elektronnyi resurs]. - Rezhym dostupu [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011]
9. Chuzhykov V., Obolenska T., Tsygankova T. Polystructural model of the EU environmental policy: an economic approach //Actual Problems of Economics. - 2015. - №3. - P. 203 – 209.

**ANNOTATION
THE INNOVATIVE TRANSFORMATION OF AGRICULTURAL SECTOR:
EUROPEAN ASPECT**

*MELNYCHUK Alina,
Postgraduate,
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)*

The issues in the implementation of agricultural policy in order to identify priority areas of development in the conditions of European integration of Ukraine are examined in the article. Trends of influence of European agricultural policy on foreign economic relations between Ukraine and the EU are analyzed, the priorities of the EU Common Agricultural Policy in the system of free trade zone between Ukraine and the EU are revealed. The proposals on the main objectives of public policy of European integration, taking into account factors of reforming the Common Agricultural Policy of Ukraine and the EU are formed. The strengths and weaknesses, opportunities and threats of the agrarian sector of Ukraine are characterized. The strategic directions of development of Ukraine in conditions of European integration processes are investigated. The main measures of development that will be able to make the Ukrainian agricultural sector competitive are considered. Export and import operations of Ukraine with the EU in recent years are studied.

Keywords: European integration, General agrarian policy of ES, the agricultural sector of the economy, the competitiveness of the agricultural sector.

Fig. 1. Tab. 1. Lit. 9.

**АННОТАЦИЯ
ИННОВАЦИОННЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ АГРАРНОГО СЕКТОРА:
ЕВРОПЕЙСКИЙ АСПЕКТ**

*МЕЛЬНИЧУК Алина Борисовна,
аспирант,
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)*

В статье исследованы проблемные вопросы в сфере реализации аграрной политики государства с целью определения приоритетных направлений развития в условиях европейской интеграции Украины. Проанализированы направления влияния европейской аграрной политики на внешнеэкономические отношения Украины и ЕС, раскрыты приоритеты Общей сельскохозяйственной политики ЕС в системе зоны свободной торговли между Украиной и ЕС. Сформированы предложения по основным задачам государственной политики евроинтеграции, учитывая факторы реформирования Общей сельскохозяйственной политики Украины и ЕС. В статье охарактеризованы сильные и слабые стороны, возможности и угрозы аграрного сектора Украины. Исследованы стратегические направления развития Украины в условиях евроинтеграционных процессов. В статье рассмотрены основные меры

развития, которые смогут сделать украинский аграрный сектор конкурентоспособным. В работе охарактеризованы экспортные и импортные операции Украины с ЕС за последние годы.

Ключевые слова: европейская интеграция, Общая сельскохозяйственная политика ЕС, аграрный сектор экономики, конкурентоспособность аграрного сектора.

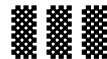
Рис. 1. Таб. 1. Лит. 9.

Інформація про автора

МЕЛЬНИЧУК Аліна Борисівна – аспірант кафедри економіки, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна 3, e-mail: aliinam@mail.ru).

MELNYCHUK Alina - Postgraduate, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Sonyachna str., e-mail: aliinam@mail.ru).

МЕЛЬНИЧУК Алина Борисовна – аспірант кафедри економіки, Вінницький національний аграрний університет (21008, г. Вінниця, ул. Солнечная 3, e-mail: aliinam@mail.ru).

УДК: 658.821.001:631.11:637.2

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ
ФОРМУВАННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ПРОДУКЦІЇ
МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ
ПІДПРИЄМСТВ ©**

А.В. КАРПЕНКО,
аспірант кафедри
адміністративного менеджменту
та альтернативних джерел
енергії,
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)*

У статті досліджено категорію "конкурентоспроможність продукції" та наведено найбільш доцільне, на нашу думку, визначення даного поняття. Розкривається багатоаспектність та складність терміну. Представлено ієрархію даної категорії. Розглянуто поняття конкурентної переваги як основи ефективної діяльності будь-якого суб'єкта господарювання. Наведено 4 типи суб'єктів, які визначають оцінку конкурентних переваг та конкурентоспроможності продукції молокопереробних підприємств, а саме споживач, виробник, держава та інвестор,

© **А.В. КАРПЕНКО, 2016**

* Науковий керівник: Чорнопищук Т.І., к.е.н., доцент